

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) 2014-II. Çeyrek (Nisan, Mayıs, Haziran) ve 2014 İlk Yarı Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2014 ikinci çeyrekte gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
 - 2014 için hedeflenen ekonomik büyüme rakamı nasıl etkilenir?

GİRİŞ

2014 yılı ikinci çeyreğinde Kırım bölgesinde meydana gelen karışıklıkların ardından Rusya'nın bölgeye müdahalesiyle ortaya çıkan Ukrayna krizi, uluslararası alana taşınmış ve bu kriz merkezli olarak Avrupa Birliği (AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya arasında yaşanan gerginlik küresel piyasalarda etkili olmuştur. Aynı zamanda Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerden kaynaklanan gergin ortam küresel piyasaları olumsuz etkilemiştir. Yaşananların küresel piyasalar üzerindeki etkisi, ülkelerin azalan ekonomik büyüme oranlarıyla kendisini hissettirmiştir. Bu anlamda, Türkiye'nin 2014 - II. Çeyrek ekonomik büyüme oranına etki eden faktörlere bakıldığında da bu durum göze çarpmaktadır. İç talebin kısıldığı Türkiye ekonomisinde, söz konusu faktörler dış talebin de azalışını beraberinde getirmiş ve ekonomik büyümenin önceki dönemlere göre düşük gerçekleşmesine neden olmuştur.

Bunun yanında, Türkiye'de yaşanan 30 Mart Yerel Seçimleri yurtiçi piyasalar üzerinde etkili olmuş, ancak seçim atmosferinin geride kalmasıyla politik gündem

rahat bir nefes almıştır. Diğer yandan, IMF'nin 8 Nisan'da, OECD'nin de Mayıs ayında yayımladıkları *Dünya Ekonomik Görünüm* raporlarında, 2014-2015 yıllarında küresel ekonominin gelişmekte olan ülkelerin desteğiyle güç kazanacağı, gelişmekte olan ülkelerin ise bu süreçte ekonomik aktivitelerinin zayıf seyrininin devam edeceği vurgulanmıştır.¹

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın (SETA) *2014 Yılı İkinci Çeyrek GSYH Büyüme Beklenti Anketi*'ne göre, Türkiye ekonomisinin 2014 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 3,1 büyüyeceği öngörülmüştür.² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) oranı 2014 ikinci çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,1 ile beklentilerin altında büyümüştür (Grafik 1). Böylece 2014 yılı ikinci çeyreğinde GSYH'de yaşanan artış, cari fiyatlarla 200,367 milyon dolara ve sabit fiyatlarla 30,803

1. "Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmeler Nisan, Mayıs, Haziran", İş Bankası, 2013.

2. Erdal Tanas Karagöl, "2014 Yılı İkinci Çeyrek GSYH Büyüme Beklenti Anketi", *SETA Perspektif*, Sayı: 68, Ankara, 8 Eylül 2014.

Erdal Tanas KARAGÖL

1992'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını ABD'de Connecticut Üniversitesinde, doktorasını İngiltere'de bulunan York Üniversitesi'nde, 2002 yılında "Dış Borçlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" adlı teziyle tamamladı. Karagöl'ün çeşitli gazete ve dergilerde dış borçlar, cari açık, ekonomik büyüme, savunma harcamaları, enerji, işsizlik, kamu harcamaları, yoksulluk ve sosyal yardım alanlarında yazıları, makaleleri ve araştırma raporları bulunmaktadır. Birçok makalesi uluslararası dergilerde ve "Social Science Citation Index" (SSCI)'de taranan dergilerde yayımlandı. Bu çalışmalarından dolayı, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve TÜBİTAK tarafından birçok defa yayın teşvikine layık görüldü. Karagöl, TÜBİTAK tarafından Türkiye Bilimler Akademisi'ne (TÜBA) asosiyeye üye olarak seçildi. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmakta ve SETA'da ekonomi bölümünde çalışmalar yapmaktadır.

GRAFİK 1. BİR ÖNCEKİ YILIN AYNI DÖNEMİNE GÖRE SABİT FİYATLARLA GSYH'DE DEĞİŞİM (%)

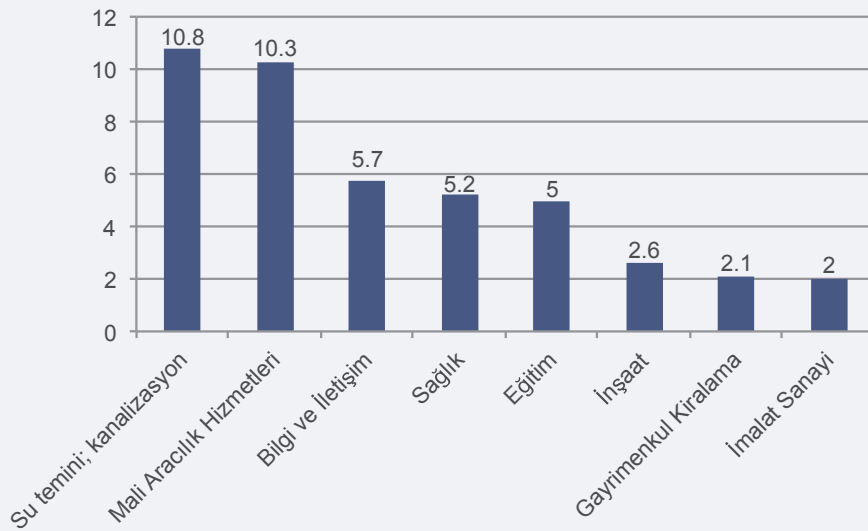
Kaynak: TÜİK

milyon TL'ye ulaşmıştır. Bu büyüme oranı ile birlikte 2009 yılının son çeyreğinden itibaren devam eden pozitif ekonomik büyüme trendi sürdürülmüştür. 2014 yılı ilk altı aylık dönemde ise ekonomik büyüme hızı yüzde 3,3 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen bu büyüme oranları ile birlikte Orta Vadeli Program'da (OVP) hedeflenen ekonomik büyüme oranından uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu nedenle yılın ikinci yarısından itibaren ABD ve AB ekonomilerindeki

toparlanmanın olumlu etkisiyle de ekonomik büyüme odaklı ekonomik yönetim anlayışı sürdürülmelidir.

2014 yılı ilk çeyreğinde, iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranı yüzde 10,8 ile su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri, ikinci en yüksek oran ise yüzde 10,3 ile mali aracılık hizmetleri sektöründe gerçekleşmiştir. Gelişim hızı sıralamasında üçüncü sırayı ise yüzde 5,7 ile bilgi ve iletişim sektörü

GRAFİK 2. İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSYH GELİŞME HIZLARI (%)

Kaynak: TÜİK

almıştır (Grafik 2). Finans sektörü ise toplamda yüzde 7,1 gibi yüksek bir oranla büyüme gerçekleştirmiştir.

Diğer yandan, 2014 yılı ilk çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi endeksi Nisan, Mayıs ve Haziran ayında bir önceki yılın aynı aylarına göre sırasıyla yüzde 4,6, 3,3 ve 1,4 oranında artmıştır. Bu artış hızıyla birlikte imalat sanayinde yüzde 2 artış yaşanmıştır. AB ve Ortadoğu ülkelerinde yaşanan gerilimli ortamın ülke ekonomilerine etkisi ile birlikte oluşan dış talep daralması ve iç talepte yaşanan daralmanın etkili olması, 2014 ikinci çeyrek ekonomik büyüme rakamının bir önceki çeyreğe göre düşük gelmesinin ana nedenini oluşturmuştur.

ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

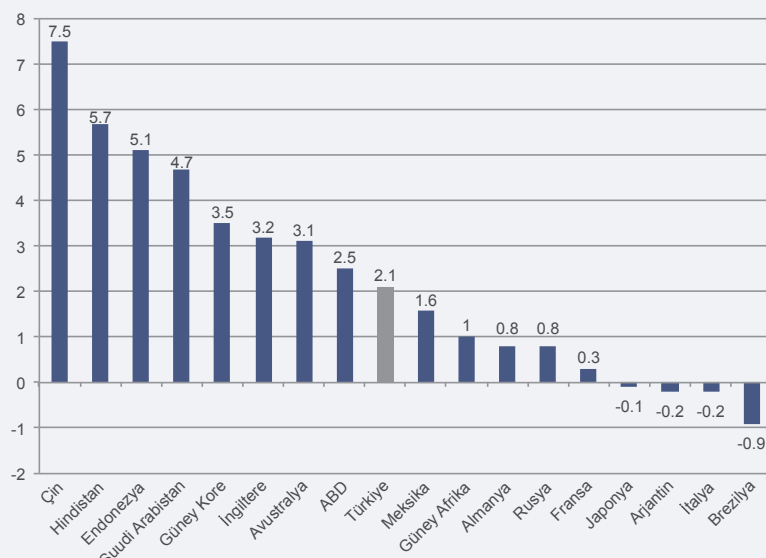
Rusya-Ukrayna krizi ile başlayan ve ABD'nin ve AB ülkelerinin Rusya'ya yaptırımlarıyla devam eden gerilimli ortamla birlikte küresel piyasalarda yaşanan kırılgan yapı Ortadoğu'da Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) tehlikesinin baş göstermesiyle daha da tırmanmıştır. Bununla birlikte, özellikle gelişmekte olan ekonomileri etkisi altına alan FED'in tahvil azaltım kararı, Mayıs ayında tahvil alımını 55 milyar dolardan 45 milyar dolara indirilmesiyle devam etmiştir. Tüm bu yaşananların etkisiyle risk algısının arttığı yurtiçi piyasalardaki endişeli bekleyiş, 30 Mart

seçim sonuçlarıyla sakin bir hâl almıştır. Türkiye'nin dış piyasalara nazaran yaşanan olumsuz gelişmelere karşı dirençli olmasında TL'nin ikinci çeyrek boyunca göstermiş olduğu olumlu performansın yanında net ihracatın da katkısı olmuştur. Bu anlamda iki bölge arasında yer alan Türkiye ekonomisi, iç piyasada yaşadığı siyasi gerilimin etkisiyle birlikte önceki dönemlere nazaran, görece yavaş bir büyüme gerçekleştirmiştir.

2014 yılı ikinci çeyreğinde G-20 ülkeleri içerisinde en yüksek ekonomik büyüme oranına sahip ülke yüzde 7,5 ile Çin olmuştur. Hindistan ise yüzde 5,7 ekonomik büyüme oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Sıralamada üçüncü sırayı yüzde 5,1 büyüme oranı ile Endonezya alırken, dördüncü sırayı ise yüzde 4,7 ekonomik büyüme ile Suudi Arabistan almıştır. Türkiye ise 2014 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 2,1'lik büyüme oranı ile dokuzuncu sırada yer almıştır (Grafik 3).

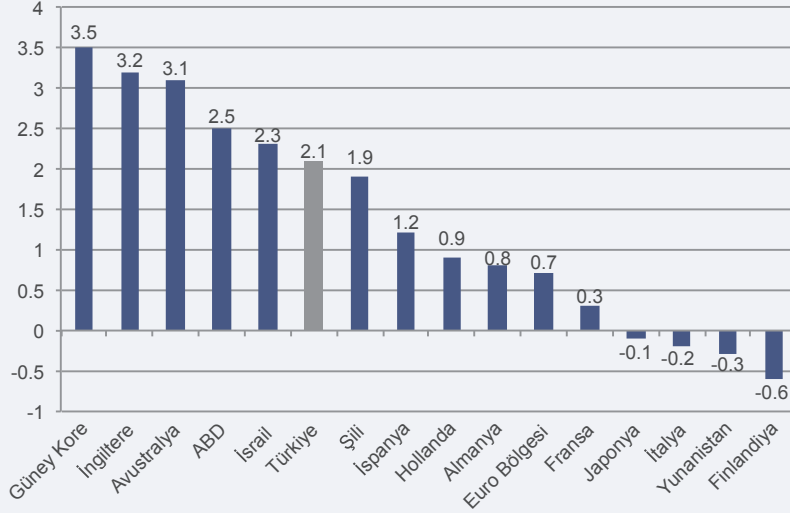
Diğer yandan, OECD ülkeleri içinde en yüksek büyüme oranına sahip ülke yüzde 3,5 ile Güney Kore olmuştur. G. Kore'yi sırasıyla yüzde 3,2 ile İngiltere ve yüzde 3,1 ile Avustralya takip etmiştir. OECD ülke sıralamasında beşinci sırada yüzde 2,1 ile Türkiye yer almıştır. Gerçekleştirdiği bu büyüme oranı ile Türkiye ekonomisi birçok AB ve OECD ülkesini geride bırakmayı başarmıştır (Grafik 4).

GRAFİK 3. 2014 YILI 2. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ G-20 ÜLKELERİ (%)

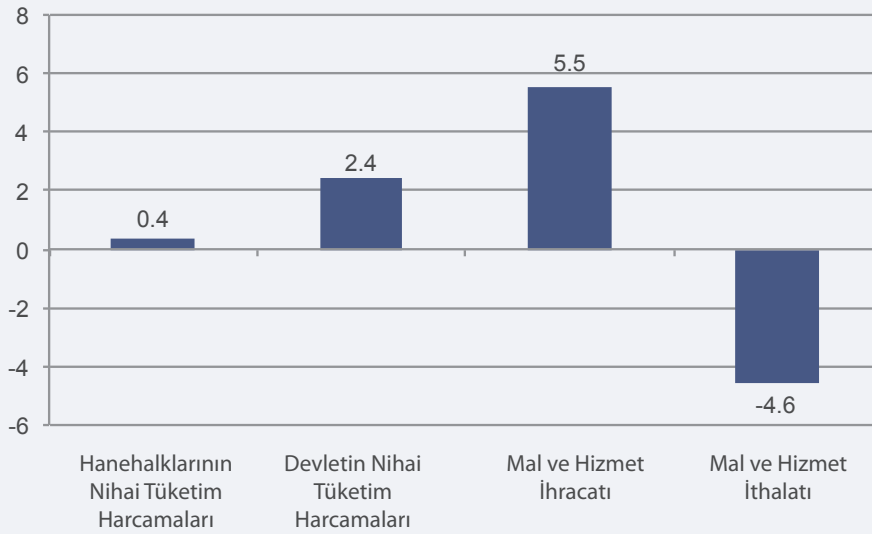
Kaynak: Trading Economics

GRAFİK 4. 2014 YILI 2. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ (%)

Kaynak: Trading Economics

GRAFİK 5. HANEHALKI NİHAİ TÜKETİMİ, DEVLETİN NİHAİ TÜKETİMİ, İHRACAT VE İTHALAT GELİŞİM HIZLARI (%)

Kaynak: TÜİK

HANEHALKLI NİHAİ TÜKETİMLERİ AZALMIŞ VE İHRACAT ARTMIŞTIR

2014 yılı ikinci çeyrek mal ve hizmet ihracat oranı yüzde 5,5 olmuştur. Hane halkı nihai tüketim harcamaları bir önceki çeyreğe göre azalış göstermiş ve yüzde 0,4 artış yaşanırken, devletin nihai tüketim harcamaları ise

yüzde 2,4 artış göstermiştir. İç talepte meydana gelen daralmanın etkisiyle ithalatta meydana gelen düşüş yüzde 4,6 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 5).

Bir önceki çeyrekte olduğu gibi 2014 yılı ikinci çeyreğinde de ekonomik büyümeye en yüksek katkı ihracattan gelmiştir. 2014 yılı ikinci çeyrekte ihracat

yüzde 4,9 (ilk yarıyıldan yüzde 6,7) artarak 2014 yılı ilk yarısında (Ocak-Haziran) 80,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak yüzde 59,7'den yüzde 67'e yükselmiştir. Türkiye ekonomisindeki ihracatın ülke gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise küresel piyasaları durgunluktan kurtaran AB ülkelerinde artan iyileşme süreci ile birlikte bölgeye yapılan ihracat oranında yüzde 13,8 artış yaşanmıştır. 2014 yılı ilk yarısında diğer ülkelere yapılan ihracat ise yüzde 2 olmuştur (Tablo 1). Irak ihracat pazarının Almanya ve İngiltere'den sonra üçüncü sıraya inmesiyle birlikte Ortadoğu'ya olan ihracat yüzde 1,4 oranında azalmıştır.

SONUÇ VE BEKLENTİLER

2014 ilk çeyreğinde gelişmekte olan ülkelerin küresel piyasanın gelişimine katkısının az olduğu belirtilmiş olmasına rağmen, söz konusu çeyrekte açıklanan ülke büyümelerine bakıldığında farklı bir tablo ortaya

çıkılmaktadır. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin daha yüksek büyüme oranlarına sahip olduğu söz konusu çeyrekte, Türkiye'de de hem dış hem de iç piyasada yaşananların etkileri hissedilmiştir. Küresel piyasaların etkisini sürdürmesinin yanında, iç piyasalar siyasi istikrarın sağlanması ve 30 Mart Yerel Seçimleri öncesinde artan gerilimli ortam seçim sonuçlarıyla yerini istikrarlı bir yapıya bırakmıştır. Böylece ekonomi iç müdahaleler ve siyasal gündemin olumsuz etkisinden kurtularak büyümesine devam etmiştir. Fakat dış etkenlerin kısmi de olsa olumsuz etkisi olmuştur.

Ukrayna krizine rağmen Türkiye ekonomisinin AB ülkelerine olan ihracatında düşüş yaşanmazken, diğer yandan Irak'ta ortaya çıkan IŞİD tehlikesiyle sarsılan Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatta düşüş yaşanmıştır. Dış piyasalarda meydana gelen bu durumdan kaynaklı dış talepte daralma yaşanmıştır. Bunun sonucunda, 2014 yılı ikinci çeyrek ekonomik büyümesi bir önceki çeyreğe göre düşük kalmıştır. Bunun yanında, Merkez Bankası tarafından uygulanan parasal sıkılaştırma ve

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

Ülke Grupları	Ocak-Haziran				Değişim (%)
	2013		2014		
	Bin Dolar	(%)	Bin Dolar	(%)	
Genel Toplam	75 134 656	100	80 172 553	100	6,7
A-AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	30 587 725	40,7	34 803 295	43,4	13,8
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1 217 904	1,6	1 170 673	1,5	-3,9
C-DİĞER ÜLKELER	43 329 027	57,7	44 198 585	55,1	2
1-Diğer Avrupa Ülkeleri	6 645 864	8,8	8 365 539	10,4	25,9
2- Afrika Ülkeleri	7 466 495	9,9	7 207 227	9	-3,5
Kuzey Afrika Ülkeleri	5 352 816	7,1	5 178 473	6,5	-3,3
Diğer Afrika Ülkeleri	2 113 680	2,8	2 028 753	2,5	-4
3-Amerika Ülkeleri	5 037 088	6,7	4 856 692	6,1	-3,6
Kuzey Amerika Ülkeleri	3 355 735	4,5	3 429 164	4,3	2,2
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	539 720	0,7	487 311	0,6	-9,7
Güney Amerika Ülkeleri	1 141 633	1,5	940 216	1,2	-17,6
4-Asya Ülkeleri	23 871 612	31,8	23 428 968	29,2	-1,9
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	18 005 446	24	17 758 469	22,2	-1,4
Diğer Asya Ülkeleri	5 866 165	7,8	5 670 498	7,1	-3,3
5-Avustralya ve Yeni Zelanda	255 614	0,3	295 067	0,4	15,4
6-Diğer Ülkeler	52 353	0,1	45 093	0,1	-13,9
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı		59,7		67	

Kaynak: TÜİK

faiz politikası dolayısıyla talepte meydana gelen azalma büyüme performansını olumsuz etkilemiştir.

Öte yandan, Rusya-Ukrayna krizleriyle birlikte önemini koruyan enerji arz güvenliği kapsamında Türkiye'nin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bilindiği üzere AB ülkelerinin ithal ettiği doğalgazın büyük bir miktarı Rusya'dan alınmakta ve Rusya-Ukrayna arasında yaşanan gerilimli ortamın doğalgaz satım ve alımını etkileyecek olması jeostratejik konumuyla göz

dolduran Türkiye'yi bu alanda ön plana çıkarmaktadır. Güney Gaz Koridoru (GGK) projesiyle Azerbaycan doğalgazının, Türkiye ayağı olan TANAP ile Avrupa'ya aktarılması planlanmakta ve bu durumun Türkiye'yi enerji üssü konumuna getirmesi hedeflenmektedir. Uzun vadede Türkmenistan, İran, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve olası Doğu Akdeniz doğalgazının da bu yolla AB ülkelerine aktarılmasıyla Türkiye'nin bölgedeki önemi daha da artacaktır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985